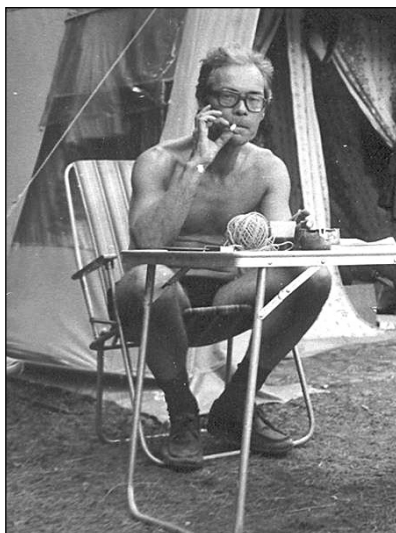

In memoriam Czájlik Péter (1940–2014)

A természetet szerető s egy-egy elemét jól ismerő kutatóból, vagy a természet védelméért harcosan kiálló emberből szerencsére viszonylag sok van. Viszont sajnálatosan kevés az olyan ember, aki egy életközösség teljes egészét értően látja és ismeri, emellett képes és hajlandó társadalmi szerepvállalásával is szolgálni a természetmegőrzés ügyét. Czájlik Péter személyében ilyen embert veszítettünk el. Mindezekon felül kiváló oktató-nevelőként természetszeretetével sikerrel „fertőzte” a fiatalokat. Szerteágazó – a biológián, erdészetben és természetvédelmen is messze túlmutató – tevékenységének teljességre törekvő bemutatása meghaladja e rövid megemlékezés kereteit, így e helyütt Czájlik Péter Mátrában végzett munkásságának egy személyes élményektől sem mentes rövid méltatása következik.

Ezelőtt 41 évvel ismertem meg „Péter bácsit”, s ez a találkozás meghatározta egész életemet. Az „erdőbe történő kivadítás” nagymestereként vezette be a Vásárhelyi István Természetvédelmi Szakkör fiataljait az erdőben létezés rejtelmeibe, s az évközi kirándulások, különösen a nyári táborozások alkalmával oly módon válhatott ki-ki részesévé a Nyugat-Mátra természeti értékeit feltáró kutatásnak, hogy érdeklődésének és korának, tudásának megfelelő feladatot kapott. Az ily módon megsokszorozott kapacitás eredményeképp gazdagodhatott a Mátra Múzeum gyűjteménye, s a Czájlik Péter által rendszerezett ismeretanyag fontos részét képezte az általa megírt védetté nyilvánítási javaslatnak, melynek eredményeképp – igaz csak évek múlva – de létrejött a Mátrai Tájvédelmi Körzet.

Elsősorban gerinces állatsoportokra kiterjedő faunisztikai munkássága eredményeképp gazdagodtak a Mátra és később a Tarna-vidék emlős-, kétlélű- és hullófaunájára vonatkozó

ismeretek (CZÁJLIK 1986, 1987, 1988, 1989a, 1989b, 1997, CZÁJLIK & HARMOS 1997). Úttörő ökológiai és etológiai vizsgálatokat végzett a császármadár (*Bonasa bonasia* L.) hazai állományán (CZÁJLIK 1978, 1981a, 1981b, 1982, 1985). Fontos részét képezte e kutatásnak az erdőgazdálkodás által folyamatosan alakított erdőszerkezetek és e faj előfordulásai közötti összefüggések feltárása, ami korát megelőzve szolgáltatott szilárd szakmai alapot egy faj hatékony megőrzéséhez. Hasonló összefüggések feltárása motiválta a ritka erdőlakó denevérekkel és a fehérhátú fakopánccsal kapcsolatos kutatásait is (pl. CZÁJLIK 1991, CZÁJLIK & HARMOS 1999).

Nem lehet Czájlik Péter munkásságáról megemlékezni anélkül, hogy ki ne emeljük: nélküle a hazai erdőrezervátum-hálózat nem jöhetett volna létre. Az erdőrezervátumokban végzett erdődinamikai kutatások hazai úttörőjeként munkásságának legfontosabb helyszínei a Kékes és a Csörgő-völgyi Erdőrezervátumok voltak. Kidolgozta a hazai hegyvidéki bükkösök erdődinamikai modelljét (pl. CZÁJLIK 1994, 1996, 2009, CZÁJLIK & SOMOGYI 2002, CZÁJLIK et al. 1993, 1994).

Egy kutató életművét, s annak igazi értékeit csak hosszabb távon lehet felmérni. Mégis érdemes kiemelni néhány olyan értéket Czájlik Péter munkásságából, amit pusztán publikációit olvasva az utókor talán nem is értékelné. Sajátos – a 20. század politikai viharaitól sem mentes – életútjából adódóan Czájlik Péter igazából nem volt, nem válhatott sem „hivatásos” erdőmérnökké, sem biológussá. E látszólagos és sokszor tényleges hátrányból viszont neki sikerült igazi erényt kovácsolni. E speciális, szakmák közötti állapotból, s az adott szakmákban szokásos karriertől eltérő életútból adódóan sokkal nagyobb szabadsággal követhette saját szakmai meggyőződését. Péter személyében ez a lehetőség találkozott a szabad alkotó szellem adottságával. Kutatóként bátran követhette azt a sokak szerint talán elavult megközelítést, hogy a terepen megfigyelhető tények, az ott gyűjtött adatok, az ott megfogalmazódó intuíciók semmivel sem pótolhatók. Kiemelkedő intellektusával nagyszerűen ötvözte az erdőmérnök, a zoológus, az ökológus és a természetvédő ismereteit, így kerülve el, hogy az erdőben csak a fát, a védett ritka növényt vagy a denevért lássa. Így tudhatott meg többet az erdőről mintha „csak” erdőmérnök lett volna, illetve így érthette egy átlagos biológusnál sokkal jobban, hogy szeretett erdőlakóinak létfeltételeit egy évszázadok óta emberek által alakított erdős tájban kell értelmeznünk.

Csak remélni tudom, hogy a tőle kapott szakmai útravalót méltó módon tudjuk használni, ezzel is szolgálva hazai erdeink természeti állapotának megőrzését, javítását.

Idézett munkák

- CZÁJLIK P. (1978): Adatok a császármadár (*Tetrastes bonasia*) populáció magyarországi helyzetéről, ökológiai viszonyairól. – Madártani tájékoztató, 1978. márc–ápr: 22–25.
- CZÁJLIK P. (1979): A császármadár – *Tetrastes bonasia* L. – az Északi Középhegységben. – Folia historico-naturalia Musei Matraensis, 5: 107–134.
- CZÁJLIK P. (1981a): Adatok a császármadár (*Tetrastes bonasia* L.) tollzatának és tollváltásának ismeretéhez. – Folia historico-naturalia Musei Matraensis, 7: 103–133.
- CZÁJLIK P. (1981b): Etológiai vizsgálatok mátrai császármadár- (*Tetrastes bonasia*) populációkon. – Aquila, 88: 31–60.
- CZÁJLIK P. (1982): Die Verbreitung des Haseluhns (*Tetrastes bonasia* L.) aufgrund der Zusammenhänge zwischen zirkannualen Lebenstätigkeiten und klimatischen Faktoren. – Acta biologica Debrecina, 18: 149–188.
- CZÁJLIK P. (1985): A császármadár (*Tetrastes bonasia* L.) élőhelyei az 1976-os országos kérdőíves felmérés és annak ellenőrzése alapján. – Aquila, 92: 113–131.

- CZÁJLIK P. (1986): A mátrai Ágasvár-barlang (Csörgő-lyuk) és a Csörgő-völgy denevér faunája. – *Folia historico-naturalia Musei Matraensis*, 11: 137–138.
- CZÁJLIK P. (1987): Adatok három ritka denevér faj észak-magyarországi előfordulásához. – *Folia historico-naturalia Musei Matraensis*, 12: 129–132.
- CZÁJLIK P. (1988): A Mátrai Tájvédelmi Körzet nyugati részének emlős faunája. – *Folia historico-naturalia Musei Matraensis*, 13: 117–122.
- CZÁJLIK P. (1989a): Észak-Tarna vidék kétéltű- és hullófaunájának alapvetése. – *Folia historico-naturalia Musei Matraensis*, 14: 135–137.
- CZÁJLIK P. (1989b): A zöld gyík (*Lacerta viridis* L.) montán élőhelye a Nyugat-Mátrában. – *Folia historico-naturalia Musei Matraensis*, 14: 133–134.
- CZÁJLIK P. (1991): Erdőszerkezetek, erdészeti nevelő vágások és a védett fajok kapcsolatának vizsgálata. – *Környezet és fejlődés*, 2(3): 9–13.
- CZÁJLIK P., GERGELY Z. & TULIPÁNT T. (1993): „Kékes – észak” – egy létesítendő erdőrezervátum. – *Környezet és fejlődés*, 4(3–4): 64–66.
- CZÁJLIK P. (1994): Erdőrezervátumok. – *Élet és Tudomány*, 49: 899–901.
- CZÁJLIK P., GERGELY Z. & TULIPÁNT T. (1994): A Kékes háta – Erdőrezervátum – lesz? – *Élet és Tudomány*, 49: 1480–1483.
- CZÁJLIK P. (1994): Az erdőrezervátumok hasznosításáról. A természetvédelmi területek célja – új felfogásban. – *Környezet és fejlődés*, 5(2): 29–38.
- CZÁJLIK P. (1996): Koreloszlás és szukcesszió háborítatlan erdőállományokban: esettanulmány. – In: MÁTYÁS, Cs. (ed.): *Erdészeti ökológia. Mezőgazda Kiadó, Budapest*, pp. 84–93.
- CZÁJLIK P. & HARMOS K. (1997): Adatok Kékes Észak erdőrezervátum denevér faunájához. – *Folia historico-naturalia Musei Matraensis*, 22: 345–348
- CZÁJLIK P. (1997): Kékes Észak erdőrezervátum emlős faunája. – *Folia historico-naturalia Musei Matraensis*, 22: 349–355.
- CZÁJLIK P. & HARMOS K. (1999): Etológiai és ökológiai vizsgálatok a fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*) állományán két mátrai erdőrezervátumban. – *Aquila*, 105/106: 97–114.
- CZÁJLIK P. & SOMOGYI Z. (2002): Faállomány-szerkezeti vizsgálatok. In: *A hazai erdőrezervátum-kutatás célja, stratégiája és módszerei. A KvVM Természetvédelmi Hivatalának Tanulmánykötetei 8. TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest*, pp. 114–157.
- CZÁJLIK P. (2009): Kékes-Észak erdőrezervátum és térségének története: egy őserdőfragmentum fennmaradása. – *Az erdőrezervátum-kutatás eredményei*, 3: 7–115.

STANDOVÁR Tibor

